

ТӨСӨЛ

Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн
сайдын 2020 оны .... дугаар сарын .....-ны
өдрийн ..... дугаар тушаалын хавсралт

БОГ МАЛЫН ХЭЭЛТҮҮЛЭГЧ ЯЛГАН ТӨВЛӨРҮҮЛЭХ,
АШИГЛАХ ТЕХНОЛОГИЙН ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Малын генетик нөөцийн тухай хуулийн дах 8 дугаар зүйлийг 8.4.3, 11 дүгээр зүйлийн 11.8 дахь заалтыг хэрэгжүүлэх, бог малын хээлтүүлэгчийг Мал үржүүлэг технологийн нэгжид шилжүүлэх, мэргэжилтний хяналтад авах, үржлийн ажлыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй хөтлөн явуулах, малын чанарыг сайжруулах нөхцлийг бүрдүүлэхэд энэхүү журмын зорилго оршино.

1.2. Бог малын хээлтүүлэгч буюу хуц, ухныг /цаашид хээлтүүлэгч гэх/ Сум, дүүргийн Мал үржүүлэг, технологийн ажил, үйлчилгээний нэгж, мал зүйч мэргэжилтний эзэмшилд шилжүүлж, мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлэхэд энэхүү журмыг баримтлана.

1.3. Хээлтүүлэгч ялган төвлөрүүлж буй нэгж нь мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлэх итгэмжлэлтэй байх.

1.4. Хээлтүүлэгч малыг бойжуулж үржилд ашиглах, үржлээс хасах, гэрээ түрээсээр маллуулах ажлыг сум, дүүргийн Хөдөө аж ахуй тасаг, Мал үржүүлэг, технологийн ажил үйлчилгээний нэгж, мэргэжилтэн хамтран /цаашид нэгж гэх/ эрхлэн гүйцэтгэнэ.

Хоёр. Хээлтүүлэгч малыг үржүүлэг, технологийн ажил үйлчилгээний
нэгжид шилжүүлэх ажлын зохион байгуулалт

2.1. Хээлтүүлэгч малыг ялган төвлөрүүлэхдээ сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар, иргэдийн хурлын тэргүүлэгчид, Хөдөө аж ахуйн тасаг, нэгж, мэргэжилтэний санал, санаачлага дээр тулгуурлан зохион байгуулна.

2.2. Хээлтүүлэгч малын төрөл, тооноос хамаарч нэг буюу хэд хэдэн нэгж, мэргэжилтэнд хээлтүүлэгч малыг эзэмшүүлж, мал үржүүлэг технологийн календарчилсан төлөвлөгөөний дагуу ажил, үйлчилгээг гүйцэтгүүлж болно.

2.3. Нэгж нь “Малын генетик нөөцийн тухай” хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.8, 16.10 заалтад заасан шаардлага үндэслэлд нийцүүлэн бүртгүүлж үйл ажиллагаа явуулах эрхлэх итгэмжлэх авсан байна.

2.4. Мал аж ахуйн салбарт 3 ба түүнээс дээш жил ажилласан, Мал үржүүлэг, технологийн ажил үйлчилгээнээс үндсэн орлогоо олж байгаа мэргэжлийн үйлчилгээний нэгж хүсэлт гаргасан бол түүнд хээлтүүлэгчийг давуу эрхээр эзэмшүүлж болно.

2.5. Энэ журмын 2.3, 2.4 дэх заасан шаардлага хангасан нэгж, мэргэжилтэн хээлтүүлэгч малыг эзэмшин үйл ажиллагаа явуулах тухай хүсэлтээ сум, дүүргийн Засаг даргад Хөдөө аж ахуй тасагаар дамжуулан бичгээр гаргана.

2.6. Сум, дүүргийн Засаг дарга хээлтүүлэгчийг эзэмших тухай хүсэлтийг

хүлээн авах эцсийн хугацааг тогтоон зарлах бөгөөд энэ хугацаанд багтаан хүсэлтээ ирүүлсэн нэгжүүдийг тогтоосон хугацаанд сонгон шалгаруулж шийдвэрлэх саналыг сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлж шийдвэр гаргуулна. Уг шийдвэрт Мал үржүүлэг технологийн нэгжид шилжүүлэх хээлтүүлэгч малын тоо, эзэмшүүлэх бэлчээр, уст цэг, хашаа хороог тогтоон өгөх, энэ арга хэмжээг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын эх үүсвэрийг орон нутгийн төсвөөс гаргах тухай зэрэг асуудлыг тусгана.

2.7. Сум, дүүргийн ИТХ-ын шийдвэрийг үндэслэн сум, дүүргийн Засаг дарга энэ ажлыг хэрэгжүүлэх тухай захирамж гаргаж Хөдөө аж ахуйн тасаг, нэгж, мал зүйч оролцуулсан ажлын хэсгийг томилон уг ажлыг гүйцэтгүүлнэ.

2.8. Сумын Засаг даргын захирамжаар томилогдсон ажлын хэсэг нийт хээлтүүлэгчид үзлэг аттестатчлал явуулж, үржилд тэнцэх хээлтүүлэгчийг сонгон хувийн дугаар, үржлийн гэрчилгээтэй болгон тусгайлан суурилж, шаардагдах бэлчээр, уст цэг, хашаа хороог тогтоон мал үржүүлэг, технологийн ажил үйлчилгээний нэгжид хүлээлгэн өгнө.

2.9. Хээлтүүлэгч малыг эзэмшилдээ авсан мал үржүүлэг, технологийн ажил үйлчилгээний нэгж, зэрэг дэвтэй мал зүйч мэргэжилтэнтэй сум, дүүргийн Засаг дарга, аймаг, нийслэлийн Хүнс, хөдөө аж ахуй газар гэрээ байгуулж мэргэжил арга зүйн удирдлагаар хангаж, хамтран ажиллана.

2.10. Хээлтүүлэгчийг сум, дүүргийн мал үржүүлэг, технологийн ажил үйлчилгээний нэгж, мэргэжилтэний эзэмшилд шилжүүлэхдээ уг ажлын давуу талыг малчдад сурталчлан таниулж зөвшөлцөн, гүйцэтгэнэ.

Гурав. Мал үржүүлэг технологийн ажил үйлчилгээний нэгж, мэргэжлийн зэрэг дэвтэй малзүйч мэргэжилтэний хүлээх үүрэг, хариуцлага

3.1. Мал үржүүлэг технологи нэгж, мал зүйч мэргэжилтэн өөрсдийн хариуцсан хээлтүүлэгчийг бүртгэлд авч тусгайлан ялган суурилж, зөвхөн нийлүүлгийн үед календарчилсан төлөвлөгөөний дагуу малчид мал аж ахуй эрхлэгчидэд Хүнс хөдөө аж ахуй хөнгөн үйлдвэрийн сайдын 2018 оны 04 дүгээр сарын 18 –ний өдрийн А-68 тоот тушаалаар батлагдсан “Мал үржүүлэг технологийн ажил үйлчилгээний төрөл, жишиг үнийн тариф”-ийн дагуу гэрээгээр болон түрээслүүлж ашиглуулна.

3.2. Жил бүр хариуцсан хээлтүүлэгчид үзлэг аттестатчлал явуулж, хувийн дугаартай болгох, бүртгэлжүүлэх, гэрчилгээжүүлэх болон заазлах, шинээр нөхөн тавих ажлыг зохион байгуулж, хээлтэгч, хээлтүүлэгчийн тохироог хэвийн хэмжээнд байлгана. Зохиомол болон гардан хээлтүүлгийн аргыг өргөн ашиглаж хээлтүүлэгчийн хүрэлцээ хангамжийг сайжруулна.

3.3. Хээлтүүлэгч малыг үржилд ашиглах, үржлийн ажлын бүдүүвч, тохируулан сонголтыг үйлчилгээний хүрээний айл өрх бүрээр хийж үржил селекцийн ажлын төлөвлөгөөг боловсруулан түүнийгээ мөрдөж ажиллана. Хээлтүүлэгчийг нэг өрхийн сүрэгт 2 жил ашиглаж, 3 дахь жилээс өөр өрхийн сүрэгт ашиглахаар тооцож, сүлжээг малын төрөл, үүлдэр, омгоор гаргасан байна. Хээлтүүлэгчийг үржилд ашиглах хугацаа 5 жилээс илүүгүй байхаар тооцно.

3.4. Цөм сүргийн мал бүхий иргэн, аж ахуйн нэгжтэй гэрээ байгуулан шинээр нөхөн тавих өсвөр хээлтүүлэгчийг сонгож биеийн жин, өсөлт хөгжилт, ашиг шимд нь хяналтын судалгаа явуулж нөхөн тавина.

3.5.Жил бүр хээлтүүлэгчийг мал эмнэлгийн урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд бүрэн хамруулж эрүүл, стандартын шаардлага хангасан шилмэл хээлтүүлэгчээр малчдад үйлчилж, малын чанар сайжруулах ажлыг хариуцан гүйцэтгэнэ.

3.6.Хээлтүүлэг, төллөлтийн хугацаа, малын ашиг шимийн төрөл тухайн бүс нутгийн онцлог, цаг агаар, зуншлагын байдалтай уялдуулан малчидтай зөвшилцөн жил бүр тогтоож, энэ тухай орон нутгийн Засаг дарга болон иргэдийн хуралд мэдэгдэж шийдвэр гаргуулж байна.

3.7.Хашаа, хороо, өвөлжөө бууц, худаг усны хангамжийг сайжруулж ажиллана.

3.8.Орон нутаг, бүс, улсын хэмжээний гойд ашигт малын үзэсгэлэн худалдааг зохион байгуулж, малын удам зүйн үнэлгээний систем байршуулж сурталчилахад оролцоно.

Дөрөв. Мал Үржүүлэг, технологийн ажил, үйлчилгээний нэгж, мэргэжлийн зэрэг дэв бүхий мал зүйч мэргэжилтэнд тавих шаардлага

4.1.Тухайн үүлдэр, омог, хэвшлийн малын шилмэл хэсгийн жишигт тэнцсэн малаар цөм сүргийг бүрдүүлж үржлийн мал бойжуулах чиглэлээр ашиглана. Цөм сүргийн малд удам, бүл бий болгож хувьсын ангилалт, тохируулан сонголт хийж үржлийн ажлыг мэргэжлийн төвшинд явуулна.

4.2.Тухайн орон нутгийн мал бүхий иргэд, аж ахуйн нэгжийн хяналтанд байлгаж, нийт хээлтүүлэгч малд жил бүр үзлэг ангилалт хийж, үржилд тэнцэхгүй хээлтүүлэгчийг сүргээс хасна.

4.3.Үржлийн хээлтүүлэгч нь тухайн үүлдэр, үүлдрийн хэсэг, омог хэвшлийн малын ашиг шимийн стандартын доод үзүүлэлтээс 20-40 хувь дээгүүр байх шаардлагыг баримтлана.

4.4.Бэлчээрийн мал сүргийг ердийн аргаар хээлтүүлнэ. Харин цөм сүргийг үржүүлж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгжийн малыг аймгийн Малын үржлийн албанаас зөвшөөрөгдсөн хээлтүүлэгчийг ашиглан зохиомол аргаар хээлтүүлнэ.

Тав. Санхүүжилт

5.1.Мал үржүүлэг технологийн ажил, үйлчилгээний нэгж нь малчид, мал үржүүлэгчдэд хээлтүүлэгч малыг төлбөртэй ашиглуулж / үйлчилгээ үзүүлж/ үйл ажиллааны орлогоор өөрийгөө санхүүжүүлж аж ахуйн бүрэн тооцоонд ажиллана.

5.2.Хээлтүүлэгч малыг үржилд ашиглуулах төлбөрийн Мал үржүүлэг технологийн ажил үйлчилгээний нэгж, малчидтай зөвшилцөн “Мал үржүүлэг, технологийн ажил үйлчилгээнд баримтлах жишиг үнэ”-ийн үзүүлэлтийг харилцан тохиролцож гэрээ байгуулж ажиллана. Төлбөрийг тогтоохдоо хээлтүүлэгч малын арчилгаа маллагаа, малчин, мэргэжилтний цалин хөлс, аж ахуйн чадавхийг сайжруулах зэрэг арга хэмжээнд шаардагдах эх үүсвэрийг бүрдүүлэх тооцоог үндэслэл болгоно. Онцгой ашиг шимтэй, үр төл сайтай хээлтүүлэгч илүү төлбөртэй байж болно.

5.3.Өсвөр хээлтүүлэгчийг сонгох, ялган суурилж, үржлийн нас хүртэл бойжуулах зардлыг Орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлнэ.

Зургаа. Хяналт тавих

6.1.Стандартад тэнцсэн үржлийн хээлтүүлэгчийг үржилд ашиглах, гэрээ түрээсээр ашиглуулах ажил, үйлчилгээний чанар ,байдалд үржлийн хяналтын тухайн орон нутгийн малын үржлийн улсын байцаагчид хяналт тавина.

6.2.Аймаг, нийслэлийн Мал үржлийн алба, Сум, дүүргийн хөдөө аж ахуйн тасаг, энэхүү журмыг хэрэгжүүлэхэд мэргэжил арга зүйн туслалцаа үзүүлж, хэрэгжилтэнд мөн хяналт тавина.

6.3.Энэ журмыг зөрчигчдөд “Малын генетик нөөцийн тухай хууль” хуулийн 20 дугаар зүйлийн дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.